

[२०२३] २ एस. सी. आर. ४०२

राम गोपाल प. मनशराम

वि.

मध्य प्रदेश राज्य

(२०१८ चा विशेष अनुमती याचिका (फौजदारी) क्रमांक ९२२१)

फेब्रुवारी १७, २०२३

[अजय रस्तोगी आणि बेला एम. त्रिवेदी, जे. जे.]

भारतीय दंड संहिता, १८६०-कलम ३०२-पुरावा कायदा १८७२-कलम 106 अंतर्गत दोषसिद्धी-
फिर्यादी प्रकरण असे आहे की याचिकाकर्ते-आरोपीने पीडितेला घेतले होते-मृत- त्यानंतर
दुसऱ्याच दिवशी, पीडित रस्त्यावर मृतावस्थेत आढळली-याचिकाकर्त्याला आय. पी. सी.-
आय.कलम ३०२ अन्वये दोषी ठरवले. -उच्च न्यायालयाने दोषसिद्धीला दुजोरा दिला-अपीलवर
असे म्हटले गेले: मृत व्यक्तीला आरोपीसोबत शेवटचे पाहिल्यानंतरचा कालावधी आणि मृत
व्यक्तीचा मृतदेह मिळणे हे अगदी जवळचे असल्याने, याचिकाकर्त्याने ज्या परिस्थितीत आणि
जेव्हा याचिकाकर्त्याने मृत व्यक्तीचा सहवास सोडला होता, त्या परिस्थितीबाबत स्पष्टीकरण न

देणे हे त्याच्याविरुद्ध अत्यंत महत्त्वपूर्ण बाब असल्याचे सिद्ध झाले-साक्षीदारांच्या तोंडी पुराव्याचा विचार करता, मृत व्यक्ती आणि याचिकाकर्त्यामधील शत्रुत्व देखील समोर आले होते-याचिकाकर्त्याकडून गुन्ह्यात वापरलेल्या शस्त्र कुऱ्हाडीच्या वसुलीसंदर्भात पुष्टी देणारे पुरावे देखील फिर्यादीच्या खटल्याला पुष्टी देतात.

भारतीय पुरावा कायदा, १८७२- कलम १०६ आणि 'शेवटचे एकत्र पाहिले'-एकदा फिर्यादीने 'शेवटचे एकत्र पाहिले' हा सिद्धांत स्थापित केला की, आरोपीकडून त्याने केव्हा आणि कोणत्या परिस्थितीत मृत व्यक्तीपासून विभक्त झाला याबद्दल काही स्पष्टीकरण देणे अपेक्षित होते-हे खरे आहे की आरोपीचा दोष सिद्ध करण्याचा भार नेहमीच फिर्यादीवर असतो, तथापि पुरावा कायद्याच्या कलम १०६ च्या दृष्टीने, जेव्हा कोणतीही वस्तुस्थिती कोणत्याही व्यक्तीच्या ज्ञानाच्या कक्षेत असते, तेव्हा तीवस्तुस्थिती सिद्ध करण्याचा भार त्याच्यावर असतो-जर आरोपीने त्याच्या विशेष ज्ञानात असलेल्या तथ्यांवर कोणताही प्रकाश टाकला नाही, तर पुरावा कायद्याच्या कलम १०६ च्या दृष्टीने, आरोपीच्या बाजूने असे अपयश आरोपीविरुद्ध वापरले जाऊ शकते कारण त्यात अतिरिक्त दुवा असू शकते.

न्यायालयाने याचिका फेटाळली.

न्यायालयाने असा निर्णय दिला की –

1.1. एकदा फिर्यादी पक्षाने 'शेवटचे एकत्र पाहिले' हा सिद्धांत स्थापित केला की, आरोपीकडून त्याने केव्हा आणि कोणत्या परिस्थितीत मृत व्यक्तीपासून विभक्त झाले याबद्दल काही स्पष्टीकरण देणे अपेक्षित होते. हे खरे आहे की आरोपीचा दोष सिद्ध करण्याची जबाबदारी नेहमीच फिर्यादीवर असते, तथापि पुरावा कायद्याच्या कलम १०६ च्या दृष्टीने, जेव्हा कोणतीही वस्तुस्थिती कोणत्याही व्यक्तीच्या ज्ञानाच्या कक्षेत असते, तेव्हा ती वस्तुस्थिती सिद्ध करण्याची जबाबदारी त्याच्यावर असते. अर्थात, कलम 106 चा उद्देश निश्चितच फिर्यादीला आरोपीचा गुन्हा सिद्ध करण्याच्या त्याच्या कर्तव्यापासून मुक्त करणे हा नाही, तथापि, पुरावा कायद्याच्या कलम १०६ च्या दृष्टीने, जर आरोपीने त्याच्या विशेष ज्ञानात असल्याचे सिद्ध झालेल्या तथ्यांवर कोणताही प्रकाश टाकला नाही, तर आरोपीच्या अशा अपयशाचा वापर आरोपीविरुद्ध केला जाऊ शकतो कारण तो त्याच्या विरोधात सिद्ध करण्यासाठी आवश्यक असलेल्या परिस्थितीच्या साखळीमध्ये अतिरिक्त दुवा प्रदान करू शकतो. या खटल्यात परिस्थितीजन्य पुराव्यांच्या आधारे, आरोपीकडून स्पष्टीकरण देणे किंवा सादर न करणे हे एक अतिशय महत्त्वाचे तथ्य असेल, जेव्हा फिर्यादी पक्षाने मांडलेला 'शेवटचे एकत्र पाहिले' हा सिद्धांत त्याच्याविरुद्ध सिद्ध केला जाईल. [परिच्छेद ६] [४०७-डी. जी.]

१.२ हे स्पष्ट आहे की जरी परिस्थितीजन्य पुराव्यांच्या आधारे फिर्यादी पक्षाने सादर केलेला शेवटचा पाहिलेला सिद्धांत हा केवळ अशा सिद्धांताच्या आधारावर दोषसिद्धीसाठी स्वतःच एक

कमकुवत प्रकारचा पुरावा असू शकतो, जेव्हा हा सिद्धांत इतर परिस्थितींसह जोडला जातो जसे की मृत व्यक्तीला आरोपीबरोबर शेवटचे पाहिले गेले होते ती वेळ आणि मृतदेहाची पुनर्प्राप्ती ची वेळ अगदी जवळ असल्याने, आरोपीला पुरावा कायद्याच्या कलम 106 अंतर्गत ज्या परिस्थितीत मृत्यू झाला असावा त्या संदर्भात स्पष्टीकरण द्यावे लागते. जर आरोपी कोणतेही स्पष्टीकरण देत नसेल किंवा चुकीचे स्पष्टीकरण देत असेल, तर फरार होत असेल, हेतू सिद्ध होत असेल आणि शस्त्रसाठा इत्यादींच्या स्वरूपात इतर काही पुष्टीकरणात्मक पुरावे परिस्थितीची साखळी तयार करतात, तर अशा पुरावांच्या आधारे शिक्षा होऊ शकते.[परिच्छेद ९] [४०९-सी-ई]

२. तात्काळ प्रकरणातील तथ्यांचा विचार करता, मृत व्यक्तीचा मृत्यू हा नरहत्येचा होता हे योग्यरित्या सिद्ध झाले.ते याचिकाकर्त्याने आदल्या दिवशी संध्याकाळी मृत व्यक्तीला आपल्याबरोबर नेले होते आणि त्यानंतर त्याला पीडब्लू-4 या साक्षीदाराने मृत व्यक्तीसोबत पाहिले आणि दुसऱ्याच दिवशी पहाटे, मृत व्यक्तीचा मृतदेह चचीहा गावातील शेतात पडलेला आढळला, यात वाद नव्हता.जेव्हा मृत व्यक्तीला शेवटचे आरोपीसोबत पाहिले गेले होते आणि मृत व्यक्तीचा मृतदेह मिळणे यामध्ये वेळेचे अंतर अगदी जवळचे असल्याने, याचिकाकर्ता कोणत्या परिस्थितीत आणि केव्हा मृत व्यक्तीपासून विभक्त झाला होता याबाबत स्पष्टीकरण न देणे हे त्याच्या विरोधात सिद्ध झालेली एक अतिशय महत्त्वाची बाब होती.साक्षीदारांच्या

तोंडी पुराव्यांचा विचार करता, मृत व्यक्ती आणि याचिकाकर्ते यांच्यातील शत्रुत्वही समोर आले होते.याचिकाकर्त्याकडून गुन्ह्यात वापरलेल्या शस्त्र-कुन्हाडीच्या जप्तीसंबंधीच्या पुष्टीकरणाच्या पुराव्यांमुळेही फिर्यादीच्या खटल्याची पुष्टी झाली.[परिच्छेद १०] [४०९-ई-एच]

राजेंद्र वि. राज्य (एन. सी. टी. दिल्ली), (२०१९) १० एस. सी. सी. ६२३; सतपाल वि. हरियाणा राज्य, (२०१८) ६ एस. सी. सी. ६१० यावर अवलंबले-

पदला वीरा रेड्डी विरुद्ध आंध्र प्रदेश राज्य आणि इतर १९८९ पूरक (२) एस. सी. सी. ७०६; शहाजा उर्फ शहाजन इस्माईल मोहम्मद. शेख वि. महाराष्ट्र राज्य (२०२२) एस. सी. सी. ऑनलाईन एस. सी. ८८३; निजाम आणि दुसरे वि. राजस्थान राज्य (२०१६) १ एस. सी. सी. ५५०; राजेंद्र वि. राज्य (एन. सी. टी. दिल्ली) (२०१९) १० एस. सी. सी. ६२३; सतपाल वि. हरियाणा राज्य, (२०१८) ६ एस. सी. सी. ६१०-

संदर्भित न्यायनिर्णय

(१९८९) (२) एस. सी. सी. ७०६ (२०१६)	संदर्भित	परिच्छेद ३
एस. सी. सी. ५५० (२०१९)	संदर्भित	परिच्छेद १०
एस. सी. सी. ६२३	संदर्भित	परिच्छेद ७

(२०१८) परिच्छेद ६ एस. सी. सी. ६१० संदर्भित परिच्छेद ८

फौजदारी अपील अधिकरक्षेत्र विशेष अनुमती याचिका (सीआरएल.) २०१८ चा क्रं. ९२२१.

२००० च्या सी. आर. एल. ए. क्रं. ७०/२०२० मधील ग्वाल्हेर येथील मध्य प्रदेश उच्च न्यायालयाच्या दिनांक १३/०७/२०१८ च्या निकाल आणि आदेशावरून याचिकाकर्त्याचे वकील- सलमान खुर्शीद, वरिष्ठ अधिवक्ता, संजय के. अग्रवाल, योगेश तिवारी, सुश्री नीमा, विक्रांत सिंग बी., सुश्री आमना दरखशान प्रतिवादीचे वकील-डी. एस. परमार, ए. ए. जी., हरमीत सिंग रुपरा, सनी चौधरी.

न्यायालयाचा निर्णय बेला एम. त्रिवेदी जे. यांनी दिला

1. मध्य प्रदेश उच्च न्यायालय, ग्वाल्हेर येथील खंडपीठाने फौजदारी अपील क्र. ७०/२००० मध्ये पारित केलेल्या १३.०७.२०१८ तारखेच्या आक्षेपार्ह निकाल आणि आदेशाला याचिकाकर्ते-आरोपींनी सध्याच्या याचिकेद्वारे आव्हान दिले.एस टी क्रमांक २०५/१९९६ मधील प्रथम अतिरिक्त सत्र न्यायाधीश, मोरेना (यापुढे "सत्र न्यायालय" म्हणून संबोधले जाईल) यांनी १७.०१.२००० रोजी दिलेल्या निकालाची आणि आदेशाची पुष्टी करून उच्च न्यायालयाने हे अपील फेटाळले, ज्याद्वारे याचिकाकर्ता कलम ३०२ आयपीसी अंतर्गत गुन्ह्यासाठी दोषी

ठरवण्यात आले आणि ५०००/- रु.च्या दंडासह जन्मठेपेची शिक्षा झाली. सदर दंड चुकल्यास दोन वर्षांच्या कालावधीसाठी पुढील सश्रम कारावास भोगावा लागेल.

2. याचिकाकर्ते-आरोपी रामगोपाल ऊर्फ गोपाल हा हर गंगोली गावाचा माजी सरपंच होता.दिनांक २०.१२.१९९५ रोजी तक्रारदार उपेंद्र सिंग (पीडब्ल्यू-1) याने सुमारे सकाळी 9.30 वाजता बागचिनी पोलिस ठाण्यात तक्रार दिली की दिनांक १९.१२.१९९५ रोजी सुमारे 5 वाजता सरपंच रैम गोपाल त्याचे काका (ताऊ) प्रताप सिंग सिकरवार यांना अर्हेलाहून घेऊन गेले आणि त्यांचे काका प्रताप सिंग यांचा मृतदेह चचीहा गावातील भरोसीबाबांच्या घराजवळ रस्त्यावर पडला होता.त्याने तक्रारीत पुढे आरोप केला की त्याच्या काकांच्या डोक्यावर आणि कानावर जखमा आढळल्या होत्या आणि त्या भागातून रक्त वाहत होते.२०.१२.१९९५ वर एफआयआर क्रमांक १३२/९५ म्हणून बागचिनी पोलीस ठाण्यात ही तक्रार नोंदवण्यात आली होती.तपास अधिकाऱ्यांनी तपास केल्यानंतर याचिकाकर्ते रामगोपाल यांच्यासह सुरेश सिंग, छोटल्ली उर्फ छोट्येय सिंग आणि मिंटू उर्फ करण सिंग या इतर तीन आरोपींविरोधात आरोपपत्र सादर केले.सत्र न्यायालयाने आरोपींविरुद्ध कलम ३०२ आणि पर्यायी कलम ३०२ सह कलम 34 आयपीसी अंतर्गत गुन्हा दाखल केला. सत्र न्यायालयाने अभिलेखातील पुराव्यांचे अवलोकन केल्यानंतर याचिकाकर्ते-रामगोपाल यांना आय. पी. सी. कलम ३०२ अंतर्गत आरोपपत्रित गुन्ह्यासाठी दोषी ठरवले, मात्र इतर तीन आरोपींची त्यांना संशयाचा लाभ देत

निर्दोष मुक्तता केली.यामुळे व्यथित होऊन याचिकाकर्त्याने उच्च न्यायालयासमोर अपील केले, ते आदेशाद्वारे फेटाळले गेले.

3. याचिकाकर्त्याची बाजू मांडणारे ज्येष्ठ वकील सलमान खुर्शीद यांनी सांगितले की, फिर्यादीचे प्रकरण केवळ परिस्थितीजन्य पुराव्यांवर आधारित आहे, मात्र याचिकाकर्त्याच्या-आरोपीच्या गुन्ह्याला कारणीभूत ठरलेल्या परिस्थितीची संपूर्ण साखळी सिद्ध करण्यात फिर्यादी पक्ष सपशेल अपयशी ठरला आहे.त्यांच्या म्हणण्यानुसार, खालील न्यायालयांनी याचिकाकर्त्याला केवळ 'शेवटचे एकत्र पाहिले' या सिद्धांताच्या आधारे दोषी ठरवण्यात चूक केली आहे, तथापि, याचिकाकर्त्याला शेवटी मृत व्यक्तीसोबत पाहिलेल्या वेळेदरम्यान आणि मृत व्यक्तीचा मृतदेह सापडण्याच्या वेळेदरम्यान मोठे अंतर होते.याचिकाकर्त्याकडून शस्त्र कुऱ्हाडीची कथित जप्ती देखील दोषसिद्धीसाठी आधार ठरू शकली नाही, विशेषतः जेव्हा मृताच्या मृतदेहाचे शवविच्छेदन करणाऱ्या डॉक्टरांनी असे मत व्यक्त केले नव्हते की मृत व्यक्तीच्या मृतदेहावर सापडलेल्या जखमा या शस्त्राने शक्य होत्या.खुर्शीद यांच्या म्हणण्यानुसार, मृत व्यक्ती आणि याचिकाकर्ते यांच्यात कोणतेही वैर नव्हते आणि उलटपक्षी पीडब्लू-1 उपेंद्र सिंग आणि पीडब्लू-8 रामश्री यांच्या पुराव्यानुसार त्यांचे संबंध अगदी सौहार्दपूर्ण होते.श्री. खुर्शीद यांनी असे निवेदन केले की,कोणत्याही स्वतंत्र साक्षीदाराची चौकशी न झाल्यास, इतर तीन सहआरोपींना देण्यात आलेल्या लाभाप्रमाणे याचिक कर्ता

देखील संशयाचा लाभ देण्यास पात्र आहे. श्री. खुर्शीद यांनी पडाला वीरा रेड्डी विरुद्ध आंध्र प्रदेश राज्य आणि इतर १, शहाजा उर्फ शहाजन इस्माईल मोहम्मद शेख विरुद्ध महाराष्ट्र राज्य २, आणि निजामाच्या बाबतीत आणि दुसरे विरुद्ध राजस्थान राज्य या न्यायालयाच्या निर्णयावर त्यांच्या निवेदन समर्थनार्थ मोठ्या प्रमाणात भर दिला आहे.

4. तथापि, प्रतिवादी-राज्याची बाजू मांडणारे विद्वान वकील श्री. डी. एस. परमार यांनी असा युक्तिवाद केला की याचिकाकर्त्याच्या विरोधात खालील न्यायालयांनी नोंदवलेल्या गुन्ह्याचे समवर्ती निष्कर्ष असल्याने, या न्यायालयाने त्यात हस्तक्षेप करू नये. त्यांनी पुढे सांगितले की, याचिकाकर्त्याने कलम 313 अन्वये दिलेल्या पुढील निवेदनात, जेव्हा तो त्याच्या मृत्यूच्या आदल्या संध्याकाळी निर्विवादपणे मृत व्यक्तीसोबत होता, तेव्हा तो केव्हा आणि कसा मृत व्यक्तीच्या सहवासातून निघून गेला हे स्पष्ट करण्यात अयशस्वी ठरला होता आणि त्यामुळे खालील दोन्ही न्यायालयांनी याचिकाकर्त्यासाठी प्रतिकूल परिस्थिती म्हणून उक्त परिस्थिती योग्य ठरवली होती.

5. असे म्हणता येणार नाही की जेव्हा फिर्यादीचे संपूर्ण प्रकरण परिस्थितीजन्य पुराव्यावर अवलंबून असते, तेव्हा परिस्थितीची संपूर्ण साखळीच पूर्णपणे सिद्ध करावी लागते, ज्यामुळे निर्विवादपणे आरोपी दोषी ठरतो आणि इतर कोणीही नाही. सध्याच्या खटल्यातील नोंदीत असलेल्या पुराव्यांचा विचार करता, याचिकाकर्ते-आरोपी मृत प्रताप सिंगला दिनांक

१९/१२/१९९५ रोजी सायंकाळी ५ वाजता त्याच्या घरातून घेऊन गेले होते यात वाद नव्हता, असे दिसून येते.त्यानंतर, साक्षीदार विजय सिंग (पीडब्लू-४) याने मृत व्यक्ती आणि याचिकाकर्ते यांना अरहेला गावातील श्रीपाल नावाच्या व्यक्तीच्या दुकानात एकत्र पाहिले.दुसऱ्या दिवशी सकाळी मृत व्यक्तीचा मृतदेह चचीहा गावातील एका शेतात पडलेला आढळला यातही वाद नव्हता.त्यामुळे, मृत प्रताप सिंग यांचा मृत्यू १९ आणि २० डिसेंबर १९९५ रोजी रात्री झाला होता आणि याचिकाकर्त्याला शेवटी आदल्या संध्याकाळी मृत व्यक्तीसोबत पाहिले गेले.त्यामुळे १९ डिसेंबर १९९५ च्या संध्याकाळनंतर काय घडले हे केवळ याचिकाकर्त्यालाच माहीत होते.

६. हे लक्षात घेतले जाऊ शकते की एकदा फिर्यादी पक्षाने 'शेवटचे एकत्र पाहिले' हा सिद्धांत स्थापित केला की, आरोपीकडून त्याने केव्हा आणि कोणत्या परिस्थितीत मृत व्यक्तीपासून विभक्त झाला होता याबद्दल काही स्पष्टीकरण देणे अपेक्षित होते.हे खरे आहे की आरोपीचा गुन्हा सिद्ध करण्याची जबाबदारी नेहमीच फिर्यादीवर असते, तथापि पुरावा कायद्याच्या कलम १०६ च्या दृष्टीने, जेव्हा कोणतीही वस्तुस्थिती कोणत्याही व्यक्तीच्या माहितीच्या कक्षेत असते , तेव्हा ती वस्तुस्थिती सिद्ध करण्याची जबाबदारी त्याच्यावर असते.अर्थात, कलम १०६ चा उद्देश निश्चितच फिर्यादीला आरोपीचा गुन्हा सिद्ध करण्याच्या त्याच्या कर्तव्यापासून मुक्त करणे हा नाही, तरीही पुरावा कायद्याच्या कलम १०६ च्या दृष्टीने,

जर आरोपीने त्याच्या विशेष ज्ञानात असल्याचे सिद्ध झालेल्या तथ्यांवर कोणताही प्रकाश टाकला नाही, तर आरोपीच्या अशा अपयशाचा वापर आरोपीविरुद्ध केला जाऊ शकतो, कारण तो त्याच्या विरोधात सिद्ध करण्यासाठी आवश्यक असलेल्या परिस्थितीच्या साखळीमध्ये अतिरिक्त दुवा प्रदान करू शकतो. या खटल्यात परिस्थितीजन्य पुराव्यांच्या आधारे, आरोपीकडून स्पष्टीकरण सादर करणे किंवा सादर न करणे ही एक अतिशय महत्त्वाची वस्तुस्थिती असेल, जेव्हा फिर्यादी पक्षाने मांडलेला 'शेवटचे एकत्र पाहिले' हा सिद्धांत त्याच्या विरोधात सिद्ध झाला.

7. राजेंद्र विरुद्ध राज्य (एन. सी. टी. दिल्ली) च्या बाबतीत असे दिसून आले खालीलप्रमाणे:

१२.२.४. असे निरीक्षण केल्यानंतर, हे लक्षात घेणे महत्त्वाचे आहे की आरोपींनी दिलेल्या स्पष्टीकरणातील तर्कसंगतता तो/ती मृत व्यक्तीपासून कशी आणि केव्हा विभक्त झाली याचा परिणाम एखाद्या प्रकरणात शेवटचे पाहिलेल्या घटनेच्या परिणामावर होतो. पुरावा कायदा, १८७२ च्या कलम १०६ मध्ये अशी तरतूद आहे की कोणत्याही वस्तुस्थितीसाठी पुराव्याचे ओझे जे विशेषतः एखाद्या व्यक्तीच्या ज्ञानात असते ते अशाच व्यक्तीवर असते. अशा प्रकारे, जर एखादी व्यक्ती मृत व्यक्तीसोबत शेवटची दिसली असेल, तर त्याने मृत

व्यक्तीपासून तो कसा आणि केव्हा विभक्त झाला याचे स्पष्टीकरण दिले पाहिजे. दुसऱ्या शब्दांत, त्याने असे स्पष्टीकरण दिले पाहिजे जे न्यायालयासमोर संभाव्य आणि समाधानकारक असल्याचे दिसते आणि जर तो त्याच्या विशेष ज्ञानातील तथ्यांच्या आधारे असे स्पष्टीकरण देण्यात अयशस्वी ठरला तर कलम १०६ अंतर्गत त्याच्यावर टाकलेले ओझे सोडवले जात नाही. विशेषतः परिस्थितीजन्य पुराव्यांवर अवलंबून असलेल्या प्रकरणांमध्ये, जर आरोपी त्याच्यावर टाकलेले ओझे सोडवताना वाजवी स्पष्टीकरण देण्यात अयशस्वी ठरला, तर असे अपयश त्याच्या विरोधात सिद्ध झालेल्या परिस्थितीच्या साखळीमध्ये अतिरिक्त दुवा प्रदान करू शकते. तथापि, याचा अर्थ असा नाही की कलम १०६ गुन्हेगारी खटल्याच्या पुराव्याचा भार आरोपींवर टाकते. ते ओझे नेहमीच फिर्यादीवर असते. कलम १०६ केवळ असा नियम मांडते की जेव्हा आरोपी विशेषतः त्याच्या/तिच्या ज्ञानात असलेल्या तथ्यांवर कोणताही प्रकाश टाकत नाही आणि जे त्याच्या निर्दोषतेशी सुसंगत असलेल्या कोणत्याही सिद्धांताचे किंवा गृहीतकांचे समर्थन करू शकत नाही, तेव्हा न्यायालय त्याचे स्पष्टीकरण सादर करण्यातील अपयश एक अतिरिक्त दुवा म्हणून विचारात घेऊ शकते जे गुन्हेगारी परिस्थितीची साखळी पूर्ण करते.

8. " सतपाल विरुद्ध हरियाणा राज्य या प्रकरणात, या न्यायालयाने खालीलप्रमाणे निरीक्षण नोंदवले:

आम्ही संबंधित निवेदन आणि रेकॉर्डवरील पुराव्यांचा विचार केला आहे.या घटनेचा कोणताही प्रत्यक्ष साक्षीदार नाही, परंतु केवळ मृत व्यक्तीला अपीलकर्त्यासोबत शेवटचे पाहिले गेले होते या वस्तुस्थितीशी जोडलेल्या परिस्थिती आहेत.फौजदारी न्यायशास्त्र आणि अनेक न्यायालयीन पूर्वनिधरि परिस्थितीजन्य पुराव्याचा एक पैलू म्हणून शेवटच्या दृश्याच्या सिद्धांताचे आवाहन करण्यासाठी मूलभूत तत्वांच्या पुनर्विचारासाठी फारच कमी जागा सोडतात.स्पष्टपणे सांगितले तर, केवळ एकाच गोष्टीवर दोषसिद्धी आढळणे हा स्वतःच एक कमकुवत प्रकारचा पुरावा असू शकतो.परंतु जेव्हा हे इतर परिस्थितींशी जोडले जाते, जसे की मृत व्यक्तीला आरोपींसोबत शेवटचे कधी पाहिले गेले होते आणि मृतदेह सापडण्याची वेळ अगदी जवळ होती, तेव्हा आरोपीला पुरावा कायद्याच्या कलम 106 अंतर्गत ज्या परिस्थितीत मृत्यू झाला असावा त्या संदर्भात स्पष्टीकरण द्यावे लागते. जर आरोपी कोणतेही स्पष्टीकरण देत नसेल, किंवा चुकीचे स्पष्टीकरण देतो , फरार होतो , हेतू स्थापित होतो आणि इतर गोष्टींबरोबरच वसुलीच्या स्वरूपात किंवा अन्यथा परिस्थितीची

साखळी तयार करून पुष्टी करणारा पुरावा उपलब्ध आहे ज्यामुळे आरोपीच्या गुन्ह्याचा एकमेव निष्कर्ष निघतो, निर्दोषतेच्या कोणत्याही संभाव्य गृहीतकांशी विसंगत, शिक्षा त्याच आधारावर असू शकते.परिस्थितीच्या साखळीतील संबंधांमध्ये काही शंका किंवा खंड असल्यास संशयाचा लाभ आरोपीला मिळाला पाहिजे.त्यामुळे या सिद्धांताच्या आवाहनासाठी प्रत्येक प्रकरणाची त्याच्या स्वतःच्या तथ्यांवर तपासणी करावी लागेल."

9. वर नमूद केलेली कायदेशीर स्थिती लक्षात घेता, हे स्पष्ट होते की जरी परिस्थितीजन्य पुराव्याच्या आधारे फिर्यादी पक्षाने सादर केलेला शेवटचा पाहिलेला सिद्धांत हा केवळ अशा सिद्धांताच्या आधारावर दोषसिद्धीसाठी कमकुवत प्रकारचा पुरावा असू शकतो, जेव्हा हा सिद्धांत इतर परिस्थितींसह जोडला जातो जसे की जेव्हा मृत व्यक्तीला शेवटचे आरोपीसोबत पाहिले गेले होते आणि मृतदेहाची पुनर्प्राप्ती वेळेच्या अगदी जवळ होती, तेव्हा आरोपीला पुरावा कायद्याच्या कलम 106 अंतर्गत ज्या परिस्थितीत मृत्यू झाला असावा त्या संदर्भात स्पष्टीकरण द्यावे लागते.जर आरोपी कोणतेही स्पष्टीकरण देत नसेल किंवा चुकीचे स्पष्टीकरण देत असेल, फरार होत असेल , हेतू सिद्ध होत असेल आणि शस्त्रसाठा इत्यादींच्या स्वरूपात परिस्थितीची साखळी तयार होऊन इतर काही पुष्टीकरणात्मक पुरावे तयार होत असतील, तर दोषसिद्धी अशा पुराव्यांवर आधारित असू शकते.

10. तात्काळ प्रकरणातील तथ्यांचा विचार करता, मृत व्यक्तीचा मृत्यू हा नरहत्येचा होता हे योग्यरित्या सिद्ध होते.यात वाद नव्हता की याचिकाकर्त्याने घटनेच्या आदल्या दिवशी संध्याकाळी मृत व्यक्तीला आपल्याबरोबर नेले होते आणि त्यानंतर साक्षीदार विजय सिंगने (पीडब्लू-4) त्याला मृत व्यक्तीसोबत पाहिले आणि दुसऱ्याच दिवशी पहाटे, मृत व्यक्तीचा मृतदेह चचीहा गावातील शेतात पडलेला आढळला.जेव्हा मृत व्यक्तीला शेवटचे आरोपीसोबत पाहिले गेले होते आणि मृत व्यक्तीचा मृतदेह मिळणे हे अगदी जवळचे असल्याने, याचिकाकर्त्याने कोणत्या परिस्थितीत आणि केव्हा मृत व्यक्ती पासून विभक्त झाला होता याबाबत स्पष्टीकरण न देणे हे त्याच्या विरोधात सिद्ध झालेले एक अतिशय महत्त्वाचे प्रकरण होते.साक्षीदारांच्या तोंडी पुराव्यांचा विचार करता, मृत व्यक्ती आणि याचिकाकर्ते यांच्यातील शत्रुत्वही समोर आले होते.याचिकाकर्त्याकडून गुन्हा करण्यासाठी वापरलेल्या शस्त्र-कुन्हाडीच्या जप्तीसंबंधीच्या पुष्टीकरणात्मक पुराव्यांमुळेही फिर्यादीच्या खटल्याची पुष्टी झाली.

11. याचिकाकर्त्याला आरोपाखालील गुन्ह्यासाठी दोषी ठरवताना सत्र न्यायालय आणि उच्च न्यायालयाने संपूर्ण तोंडी तसेच कागदोपत्री पुराव्यांचा कसून विचार केला असल्याने, या न्यायालयाला भारतीय राज्यघटनेच्या कलम 136 अंतर्गत याचिकेत पुन्हा पुराव्यांचे मूल्यांकन करण्याची गरज नाही.हे सांगणे पुरेसे आहे की विद्वान ज्येष्ठ वकील श्री. खुर्शीद आपल्या युक्तिवादादरम्यान खालील न्यायालयांनी पारित केलेल्या आदेशांमधील कोणतीही विकृती

किंवा बेकायदेशीरता दर्शविण्यात अयशस्वी ठरले आहेत, ज्यामुळे या न्यायालयाचा विवेक हादरेल आणि आक्षेपार्ह निकालांमध्ये हस्तक्षेप करण्याची हमी मिळेल.

12. ही बाब लक्षात घेऊन खालील न्यायालयांनी पारित केलेल्या आक्षेपार्ह निकालांमध्ये आणि आदेशांमध्ये हस्तक्षेप करण्यास आम्ही इच्छुक नाही.त्यानुसार विशेष परवानगी याचिका फेटाळली जाते. याचिका फेटाळण्यात आली.

अंकित ज्ञान

अपील नामंजूर

(सहाय्यक: भव्यात कपूर, एलसीआरए)

अस्वीकरण

या न्यायनिर्णयाच्या मराठी भाषेतील या अनुवादाचा वापर हा पक्षकारास त्याच्या/ तिच्या मातृभाषेमध्ये त्याचा अर्थ समजून घेण्यापुरताच मर्यादित राहील आणि त्याचा इतर कोणत्याही कारणाकरिता वापर करता येणार नाही तसेच इंग्रजी भाषेतील न्यायनिर्णय हाच सर्व व्यावहारिक आणि कार्यालयीन वापराकरिता विश्वसनीय असेल आणि तोच त्यातील आदेशाच्या निष्पादन आणि अंमलबजावणी करता वैध मानला जाईल.

X-X-X-X